ВІДГУК

офіційного опонента
доктора педагогічних наук, доцента
Синекоп Оксани Степанівни
на дисертаційне дослідження
Малоти Анастасії Анатоліївни
«Методика змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. ***Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки.***

Сфера соціального захисту населення є однією з найбільш пріоритетною у розбудові громадянського суспільства, тому в державі зростає попит на професію соціального працівника. Соціальний працівник, як посередник між громадянином та державою, забезпечує повноцінну життєдіяльність вразливих верств населення. Його діяльність передбачає і комунікацію з широким колом людей, у тому числі з іноземцями. Відповідно актуальним є володіння фахівцями із соціальної роботи вміннями професійно орієнтованого усного спілкування іноземною (в першу чергу англійською) мовою на рівні, який забезпечить ефективність процесу комунікації. Такі вміння дозволять соціальним працівникам налагоджувати контакти із зарубіжними колегами, обмінюватись досвідом, спілкуватися з людьми, які потребують допомоги, англійською мовою.

З огляду на це, у закладах вищої освіти актуалізоване завдання організації навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників. Задля забезпечення ефективності освітнього процесу доцільним є залучення інформаційно-комунікаційних технологій, які здатні гармонійно інтегруватись у традиційне навчання. Це вимагає розробки і реалізації в освітньому процесі новітньої методики змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

Саме розв'язанню цієї проблеми належить рецензована дисертаційна робота Малоти Анастасії Анатоліївни, тема якої може вважатися ***актуальною, самостійною і своєчасною***.

Про актуальність теми дисертації «Методика змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників», поданої до захисту, свідчить її зв'язок з планом проведення наукових досліджень на кафедрі англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер держреєстрації 0123U101887).

2. ***Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.***

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, зазначимо такі, що мають вагоме значення для розвитку методичної науки: *теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено* ефективність методики змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

3. ***Нові факти, одержані здобувачем.***

Дисертація Анастасії Анатоліївни Малоти є комплексним дослідженням, положення якого мають належний рівень ***наукової новизни***, зокрема, особистий внесок дисертантки у предмет дослідження, полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування майбутніх соціальних працівників, яка передбачає оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями, вміннями використовувати навчальні та комунікативні стратегії на трьох етапах (підготовчому, рецептивно-репродуктивному та продуктивному) із використанням моделі перевернутого навчання на всіх етапах та ротаційної моделі на рецептивно-репродуктивному та продуктивному етапах, поєднання аудиторного навчання, синхронного онлайн навчання та самостійної роботи в онлайн/офлайн режимах;

– *удосконалено* критерії відбору навчального матеріалу, критерії оцінювання рівня сформованості вмінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою; уточнено сутність і структуру стратегічної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх фахівців з інформаційних технологій, зміст формування у цих фахівців стратегічної компетентності;

– *подальшого розвитку* набуло вивчення особливостей організації змішаного навчання.

4. ***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.***

Наукові положення, висновки і методичні рекомендації, сформульовані Анастасією Анатоліївною, є аргументованими й вірогідними. У роботі розкрито актуальність теми дослідження, сформульовано його об'єкт, предмет, мету й завдання. Достовірність отриманих дослідницею результатів забезпечується теоретичною обґрунтованістю та практичною реалізацією методики змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників, використанням комплексу взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних методів, широкою апробацією результатів та впровадженням їх у освітню практику закладів вищої освіти.

Дисертантка опрацювала широку джерельну базу (218 найменувань, із них 86 – іноземними мовами), яка дала їй можливість досить комплексно висвітлити різні аспекти досліджуваної проблеми.

Результати дослідження є достатньо висвітлені в наукових публікаціях здобувачки (8 публікацій, серед яких 4 статті у фахових педагогічних виданнях

України, матеріали 4 доповідей на наукових конференціях). Не викликає сумнівів належний науковий рівень дисертації, що підтверджує володіння нею теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку.

5. Значення отриманих автором результатів для науки і практики.

Аналіз дисертаційного дослідження Анастасії Анатоліївни Малоти показує, що воно є науково виваженим, має безсумнівне теоретичне та практичне значення.

Так, ***теоретичне значення*** полягає в *обґрунтуванні моделі організації змішаного навчання* професійно орієнтованого усного спілкування майбутніх соціальних працівників, а також *системи вправ* для змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою.

Практичне значення отриманих результатів полягає у: відборі навчального матеріалу, розробці комплексів вправ, які частково представлені на навчальній платформі Moodle, укладанні методичних рекомендацій для викладачів щодо змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертації, яка складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків, є чіткою, логічною та відповідає окресленим завданням.

У ***вступі*** визначена актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що розкривають цілісність і багатогранність проведеного наукового аналізу. З метою розв'язання поставлених у дисертації завдань Анастасією Анатоліївною використано сучасні методи дослідження, зокрема, *теоретичні* – вивчення сучасних вітчизняних та західних наукових джерел з педагогіки, психології, методики навчання іноземних мов, лінгвістики для визначення теоретичних передумов дослідження; аналіз освітніх програм, робочих програм, силабусів для виявлення обсягу та розподілу годин на вивчення англійської мови, вимог до рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності здобувачів загалом та вмінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою зокрема; моделювання навчального процесу із використанням запропонованої методики; *емпіричні* – наукове спостереження за організацією процесу навчання з англійської мови майбутніх соціальних працівників; анкетування здобувачів вищої освіти для визначення стану англомовної підготовки майбутніх соціальних працівників, їх мотивів та інтересів, ефективності запропонованих під час експериментального навчання комплексів вправ; опитування викладачів, соціальних працівників з метою аналізу сучасних вимог до фахівців галузі, типових ситуацій англомовного спілкування тощо; тестування здобувачів вищої освіти для визначення рівня сформованості в них умінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою до експерименту та після; експериментальне навчання з метою перевірки ефективності розробленої методики та більш дієвого

її варіанту; методи математичної статистики (критерій φ* – кутового перетворення Фішера та U-критерій Манна-Уітні) для підтвердження достовірності результатів експерименту.

У ***першому розділі*** здобувачкою *цілком ґрунтовно* досліджено теоретичні передумови змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою. У рамках зазначеного підрозділу *комплексно проаналізовано* підходи та їх положення, які становлять методологічне підґрунтя авторської методики, зокрема: особистісно діяльнісний, комунікативний, компетентнісний, професійно орієнтований та інтегрований підходи.

Доцільно конкретизовано основні поняття дослідження, зокрема: «спілкування», «професійно орієнтоване спілкування», «професійно орієнтоване іншомовне спілкування». Професійно орієнтоване усне спілкування соціальних працівників англійською мовою визначено дослідницею як соціально-орієнтовану інтерактивну їх діяльність з метою успішного вирішення професійних проблем та комунікативних завдань із використанням вербальних та невербальних засобів, прийнятних у відповідному професійному середовищі.

На основі ретельного аналізу аудіо та відеофрагментів професійно орієнтованого усного спілкування, даних опитування, проведених серед викладачів та соціальних працівників, виокремлених соціальних ролей та типових ситуацій спілкування визначено типи діалогу (*діалог-розпитування*, який може містити елементи *діалогу-домовленості* і домінує в практичній роботі з клієнтами, а також *діалог-обговорення*, який, на думку респондентів, є найбільш частотним при спілкуванні з іноземними колегами) та монологу (*монолог-повідомлення та монолог-пояснення*) для навчання майбутніх соціальних працівників.

Повноти дослідженню додає аналіз лінгвістичних особливостей професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою соціальних працівників, який свідчить про широке вживання термінів, професіоналізмів, жаргонізмів, фразеологізмів, фразових дієслів, кліше, маркерів емоційного інтелекту (емоційної та емотивної лексики, вигуків, компліментів, похвали, подяки, вибачення, співчуття, уникнення неприємної розмови, перепитування з метою уточнення чи отримання згоди); використання аргументативної стратегії та відповідних тактик (аргументації, підбадьорювання, пропозиції, надання поради, постановки запитань, привертання уваги, висловлення прохань); низки граматико-синтаксичних засобів (вставні конструкції, імперативи, модальні дієслова для вираження можливості, припущення, поради, прохання, потреби; переважання складних речень; питальні речення, інфінітивні конструкції, герундій та герундіальний комплекс; do для підсилення важливості певної інформації чи висловлюваної думки, а також для протиставлення її іншій інформації; повторення відповіді, твердження за співрозмовником для створення довірливої атмосфери чи зосередження уваги на певній думці).

До незаперечних наукових здобутків Анастасії Анатоліївни є обґрунтування технології змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників, яке

передбачає збалансоване поєднання традиційного навчання в аудиторії, самостійного навчання онлайн та офлайн, а також навчання в режимі синхронної взаємодії онлайн для оволодіння студентами необхідними знаннями, навичками та вміннями за мінімально короткий період часу з метою ефективного міжкультурного спілкування в типових професійних ситуаціях.

Другий розділ дослідниця присвятила практичній розробці методики змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого англомовного усного спілкування. У зв'язку з цим Анастасія Анатоліївна Малота *доцільно виділила одиниці навчального матеріалу* (лексичні одиниці, друковані та електронні тексти, аудіофонограми, відеофонограми); *окреслила* критерії відбору лексичних одиниць (уживаності та частотності, функціональності, професійної спрямованості, тематичності); *обґрунтувала критерії відбору друкованих текстів* (1) автентичності; 2) тематичності; 3) відповідності професійним інтересам студентів; 4) новизни, інформативності та професійної значущості; 5) доступності; 6) проблемності; 7) лексичної начисеності; 8) авторитетності джерела; 9) оптимального обсягу); *визначила критерії відбору аудіофонограм та відеофонограм* (1) автентичності; 2) тематичності; 3) відповідності професійним інтересам студентів; 4) новизни, інформативності та професійної значущості; 5) доступності; 6) проблемності; 7) авторитетності джерела; 8) середнього темпу мовлення; 9) обсягу).

Ґрунтовно описано етапи змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою: *підготовчий*, спрямований на розвиток лексичних, граматичних, фонетичних навичок аудіювання та говоріння, ознайомлення з навчальними та комунікативними стратегіями, мовленнєвими формулами, притаманними монологу-повідомленню та монологу-поясненню, а також діалогу-домовленості та діалогу-обговоренню; *рецептивно-репродуктивний*, націлений на аналіз інформації, розвиток умінь ознайомлювального, вибіркового та детального аудіювання, вмінь підготовленого монологічного та діалогічного мовлення, умінь вживати навчальні та комунікативні стратегії; *продуктивний*, який передбачає вдосконалення вмінь спілкування в комунікативних ситуаціях із використанням виокремлених комунікативних стратегій та тактик.

До незаперечних наукових здобутків Анастасії Анатоліївни Малоти є розробка системи вправ, яка корелює з виокремленими етапами та містить три підсистеми. Зокрема: підсистема 1 співвідноситься з підготовчим етапом і спрямована на формування мовленнєвих навичок та ознайомлення із стратегіями та мовленнєвими формулами; підсистема 2 корелює з рецептивно-репродуктивним етапом і спрямована на розвиток умінь вживати навчальні та комунікативні стратегії, умінь аудіювання, а також умінь підготовленого монологічного та діалогічного мовлення; підсистема 3 корелює з продуктивним етапом і спрямована на розвиток умінь діалогічного та монологічного мовлення із використанням комунікативних стратегій.

Особливу увагу приділено моделі організації змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування майбутніх соціальних працівників, яка побудована *з урахуванням: об'єкту навчання, мети, принципів навчання*

(комунікативної активності; автентичності; кореляції аудиторного навчання, синхронного онлайн навчання та самостійної роботи в онлайн чи офлайн режимах; взаємопов'язаного навчання; професійної спрямованості навчання), *суб'єктів навчання* (студенти 1–2 курсів спеціальності 231 Соціальна робота), навчальної дисципліни – «Іноземна мова (англійська)»), *засобів* (навчальне середовище Moodle, сервіси для організації відеоконференцій та онлайн зустрічей (Zoom, BigBlueButton та ін.) та ефективних цифрових інструментів), *змісту навчання* (розроблені комплекси вправ), форм організації навчання (аудиторне навчання, синхронне онлайн навчання та самостійна робота в онлайн чи офлайн режимах), *контролю результатів* (самоконтроль, взаємоконтроль, поточний контроль викладача (індивідуальний, фронтальний та опосередкований), рубіжний та підсумковий), *очікуваного результату* (сформованість вмінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою на рівні, який забезпечує досягнення особистих та професійних цілей (В 2)).

Цінним є те, що проілюстровані комплекси вправ орієнтовані на формування навичок і умінь професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників в умовах змішаного навчання. Також авторська система вправ є логічно вибудованою; наповнена цікавим мовним і мовленнєвим матеріалом; охоплює широкий спектр різноманітних вправ.

Експериментальна перевірка ефективності розробленої методики змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників висвітлена у ***третьому розділі***. В межах зазначеного розділу на достатньо високому науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог, що висуваються до такого виду дослідження, дисертанткою здійснено процедуру організації і проведення основного, вертикального, горизонтального, природного експерименту, який тривав впродовж 2021-2022 н.р. та 2022-2023 н.р. серед 34 студентів спеціальності 231 Соціальна робота; ретельно проаналізовано й інтерпретовано результати експериментального дослідження, подано їх статистичну обробку. *Отримані результати* підтверджують висновки автора роботи, роблять їх *вірогідними та достовірними*.

Запропонована методика довела свою ефективність та була успішно запроваджена до освітнього процесу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Хмельницького національного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

На *схвальну оцінку* заслуговують методичні рекомендації, що були запропоновані Анастасією Анатоліївною Малотою за результатами здійсненого теоретичного дослідження та методичного експерименту.

У ***висновках*** до дисертації *чітко викладені підсумки* реалізованого дослідження, які цілком відповідають поставленим завданням.

Окремо хочемо звернути увагу на високий рівень якості оформлення додатків та цінність їхнього змісту. Додатки надзвичайно вдало доповнюють основний зміст дисертації, структурують і графічно узагальнюють його в таблицях, дають змогу наголосити на його найбільш важливих елементах.

Обсяг і зміст дисертації свідчать про те, що здобувачка глибоко вивчила досліджувану проблему і здійснила її цілісний та всебічний аналіз. Оформлення дисертаційного дослідження відповідає чинним вимогам.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

В цілому високо оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційної праці, висловимо деякі зауваження до змісту та побажання дискусійного характеру:

1. У підрозділі 1.1 першого розділу цілком логічно обґрунтовано положення особистісно діяльнісного, комунікативного, компетентнісного, професійно орієнтованого та інтегрованого підходів змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників. Однак, з огляду на багатогранність предмету дослідження, варто було б розглянути й ситуаційний підхід, який фактично представлений в дисертації.
2. Безумовним здобутком дисертантки є глибокий аналіз критеріїв навчального матеріалу (підрозділ 2.1 другого розділу). Цінним є і наведення прикладів відібраних лексичних одиниць, які представлені у вигляді таблиці на двох сторінках (с. 92-93) тексту дисертації. Бажано зазначену таблицю перенести у додатки.
3. У підрозділі 2.3 другого розділу ґрунтовно проаналізовані принципи змішаного навчання майбутніх соціальних працівників професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою, які є суттєвим внеском у розуміння сутності досліджуваної проблеми. Проте дисертантці варто було б додати методичний принцип домінуючої ролі вправ з відповідними стратегіями, який реалізується через створену систему вправ.

Проте висловлені зауваження й побажання не є принциповими та не знижують загальної високої оцінки наукового рівня дисертаційної праці.

8. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 наукових публікаціях, з них: 4 статті у фахових педагогічних виданнях України, у матеріалах 4 доповідей на наукових конференціях.

9. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Анастасії Анатоліївни Малоти, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати, що в них мають місце порушення академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація). Зокрема, в разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації, в роботі завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права.

10. Висновок.

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Анастасії Анатоліївни Малоти «Методика змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників» є цілісним, творчим, завершеним, самостійним науковим дослідженням, що слугує вагомим внеском у розвиток методичної науки.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, достовірність отриманих результатів та їхнє практичне значення, **дисертація Анастасії Анатоліївни Малоти «Методика змішаного навчання професійно орієнтованого усного спілкування англійською мовою майбутніх соціальних працівників»** відповідає нормативним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Анастасія Анатоліївна Малота, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» Оксана СИНЕКОП

Підпис Оксани СИНЕКОП
засвідчую:
учений секретар
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» Валерія ХОЛЯВКО